

Litteratur

ANDERS ARFWEDSON:

Makt och ansvar

Det klagas ofta över att näringslivets män så sällan aktivt engagerar sig i politiken. Att vår viktigaste samhällssektor är så svagt företrädd i den svenska riksdagen är också något av en anomali. Det har inte alltid varit så, men det finns flera förklaringar till att det blivit så. Den viktigaste förklaringen är kanske att en modern företagsledare knappast kan förena sitt chefskap för en industri med det tidsödande riksdagsarbetet. En annan, och inte oviktig, förklaring är att näringslivets "inblandning" i politiken ofta ses med misstänksamhet.

Det anses naturligt att en socionom är riksdagsman med socialpolitik som specialitet. Det väcker inget uppseende om en skoldirektör placeras i riksdagens utbildningsutskott. Men om en bolagsdirektör bänkar sig vid skatteutskottets bord är det en händelse som genast skulle framkalla misstänksamhet och nidskrivierier i åtminstone A-pressen.

En av de få förgrundsgestalterna inom svensk industri som — utan att vara riksdagsman — ändå trotsar den oskrivna lag, som förbjuder näringslivsmän att uttala politiska åsikter, är Curt Nicolin. Sina åsikter om svensk skattepolitik har han ofta gett uttryck åt i sin egenskap av ordförande i Skattebetalarnas förening. Följaktligen är han van att bli utskälld. Bokförlaget Askild & Kärnekull, som med beundransvärd påpasslighet engagerar personer som kan ha något intressant att skriva, har nu också fogat Nicolin till sin litteraturlista. I boken "Makt och ansvar", som utkom i oktober, ger Nicolin sina läsare en mer utförlig beskrivning av hur han ser på svensk politik av idag.

Det har blivit en utomordentligt lättläst och pedagogisk bok. Tankarna som framförs är minst av allt originella. Hade boken givits ut i t ex Västtyskland, hade läsaren möjligen frågat sig: Varför ger en industriman ut en bok med så mycket självklarheter — låt vara lättillgängliga och kloka?

Men nu är det alltså i Sverige boken utkommit, och det förändrar saken. Vad som på

många håll utomlands kan te sig självklart — att företag måste gå med vinst, att lönen bör stå i relation till arbetsinsatsen, att den som bär ansvaret också måste få vissa befogenheter osv — är i svensk politisk debatt inte alls självklart. Det är tvärtom i högsta grad omstritt. Därför tvingas den, som tagit som sin uppgift att försvara dessa i grunden banala teser, att ta det hela ganska elementärt. Det är vad Nicolin gjort. Med en enkel och ytterst kortfattad argumentering tar författaren död på t ex den omhuldade föreställningen om aktieägare som något slags krösusar, vilka lever kräseliga på de utdelningar aktierna ger. Han skriver: "Det är en ganska vanlig föreställning att aktieägarna i industrin kan hålla sig med hög konsumtionsstandard baserad på utdelningarna från företagen. Under 1960-talet har till privata aktieägare i Sverige, varav industrin svarar för ca 85 %, utdelats i runt tal 1 500 miljoner kr efter skatt. Dessa aktieägare har under samma tid inbetalt nytt aktiekapital av storleksordningen 3 000 miljoner kr för att hålla industrin igång. Dessa medel har kommit ur andra tillgångar eller inkomster än aktier och utdelningar."

Med samma enkelhet i argumenteringen behandlar Nicolin frågan om löneutjämning i industrin: "Vi har under hela efterkrigstiden lidit brist på yrkesarbetare och gör det fortfarande. Det blir sannolikt svårt att rekrytera människor till en sådan utbildning, om inte den ekonomiska gottgörelsen för yrkesarbetare förbättras. Premien för verkligt yrkeskunnande är i industrin blygsam. Här skär sig industrins intressen mot jämlikhetspolitiken. De lågavlönade kan endast få god lön om industrin fungerar väl. De kanske får lov att finna sig i att deras yrkesutbildade kolleger har bättre ersättning än vad de själva kan få."

Visst är detta elementärt — men vem vill påstå att klarläggandena är obehövliga?

Nicolin är trogen det klassiska liberalekonomiska idealet i den meningen, att han anser att företag måste leva i öppen konkurrens och

försöka stå på egna ben. Subventioner av olika slag menar han vara av ondo och han är kritisk till de industriledare, som förordar subventioner exempelvis för att bekosta forsknings- och utvecklingsarbete. Att ge subventioner till utveckling är som att ge arsenik till hästar, säger han på ett ställe. Det hjälper för stunden men stjälper i längden.

Nicolin har gjort sig känd som en hård kritiker av den ideologi som driver tesen, att den offentliga sektorn alltid måste expandera, och som betraktar alla krav på kostnadsmedvetande inom denna sektor som oförsyntheter. Detta återkommer även i boken. Inte minst kritiserar han socialdemokraternas okritiska anammande av stordriftsprincipen som — omplanterad på offentliga institutioner — ofta leder till omänskliga resultat. Utmärkande för stordriften på det industriella området är, hävdar han, att den medför sjunkande personal- och kapitalbehov. Men inom den offentliga sektorn medför mastodontskolor och jättesjukhus ofta motsatsen; de skapar underlag för en ständigt växande administration, som varken bidrar till bättre undervisning eller bättre vård, men däremot ofta till att människorna får anpassningssvårigheter. Han efterlyser ekonomiska efterkalkyler av genomförda reformer som ett medel att skaffa sig ökad kunskap inför nya reformer. På den punkten är det verkligen inte svårt att instämma.

Att Nicolin är en man med fasta ekonomiska principer, både när det gäller sin syn på hur industrier skall drivas och hur den offentliga sektorn skall skötas, utesluter inte att han har stor förståelse för många av de politiska strävandena som varit aktuella under senare år. Han tar upp både arbetsmiljöfrågorna, miljö-

förstöringen, frågan om den ekonomiska tillväxten kan fortgå hur länge som helst, u-ländernas utvecklingsproblem osv, men genomgående för hans resonemang är en nykter insikt om att verkligheten sätter gränser för våra möjligheter att nå de högt ställda målen. "Den jämlika världen synes för avsevärd tid förbli en utopi", konstaterar han à propos de globala problemen, och det är nog att uttrycka saken optimistiskt.

Boken heter som sagt "Makt och ansvar". I det stora perspektivet ser Nicolin ett alltmer växande ansvar för dem som leder industrin. De har att komma tillrätta med ständigt stigande anspråk på välfärd för de många människorna och på ökat samhällsansvar i olika avseenden, samtidigt som tilltagande råvaruknapphet och hotande energibrist gör det omöjligt att fortsätta utplundringen av jordens resurser enligt den exponentiella kurva som hittills följts. Kraven på industriledarna växer för varje år — men finns också förståelsen för att deras uppgift är svår?

Dagens uppgift kan inte vara att stoppa den industriella utvecklingen, skriver Nicolin. Uppgiften måste vara att omlänka den på ett sådant sätt att mesta möjliga resursskapande och dynamik bibehålles, samtidigt som vi ser till att behärska problemen. Det ankommer i första hand på samhällsledare och industriledare att förtroendefullt diskutera hur detta bäst skall förverkligas.

Nicolin är inte ensam om att konstatera att det ofta brister ifråga om det ömsesidiga förtroende som han ser som en förutsättning för att problemen skall kunna lösas. Hans bok visar också med all önskvärd tydlighet hos vilka dessa brister är som störst.